

DRÓB

HODOWLA WOLIEROWA

Bażant obroźny

kontynuacja ze strony tytułowej

Pierwotnie naturalny obszar występowania bażanta obroźnego nie obejmował Europy. Jego naturalnym środowiskiem bytowania był Kaukaz i Zakaukazie oraz pas od Iranu po Mandżurię, Chiny i północną część Półwyspu Indochińskiego. Bażanty występujące w naszym kraju pojawiły się na skutek ich wprowadzenia do środowiska. Pierwsze bażanty zostały introdukowane w XVI wieku jako ptaki łowne. Zawsze budziły podziw swoją dostojnością i pięknym wyglądem szczególnie barwnie upierzone koguty, stały się więc cennym trofeum łowieckim. Od dawnych czasów jako ptak łowny gościły na wielu stołach, podawane jako uroczysty posiłek na specjalne okazje i nie tylko. Ich główne pożywienie to szkodniki, występujące na polach uprawnych m.in. stonka ziemniaczana, ale także ziarna chwastów i zbóż. Większość osób kojarzy tego ptaka jako nasz rodzimy gatunek, zamieszkujący od tak dawna tereny naszego kraju i często widywany. Obecnie nie każdy jednak zdaje sobie sprawę, że ptaki te zostały sprowadzone do Europy z dalekiej Azji i mimo tego, iż doskonale zaaklimatyzowały się w warunkach naszego kraju wymagają ciągłych zabiegów i dbania o stan populacji w środowisku naturalnym. Od lat 90. ubiegłego wieku obserwuje się stały i systematyczny spadek liczebności populacji bażanta. Wpływa na to wiele czynników m.in. choroby ptaków (m.in. zakaźne zapalenie krtani i tchawicy), znacznym wzrostem drapieżnictwa oraz intensyfikacją

i mechanizacją rolnictwa. W celu zwiększenia populacji, nadleśnictwa bądź na ich zlecenie wyspecjalizowane gospodarstwa, prowadzą wolirową hodowlę bażantów z przeznaczeniem na ich późniejsze wsiedlanie do środowiska. Wspiera to rozwój gatunku jednocześnie wzbogacając pulę genetyczną lokalnych populacji.

Liczebność bażantów odznacza się dużą zmiennością w skali terytorium naszego kraju. Obszary najliczniejszego występowania to Polska centralna i południowa. Regiony te są predysponowane do jego hodowli. Odpowiednie warunki bytowe powodują utrzymywanie się tam populacji dziko żyjących. Aktualnie hodowla bażantów łownych prowadzi się do trzech gałęzi: hodowli hobbystycznej tzw. amatorskiej, hodowli ukierunkowanej na produkcję materiału do introdukcji łowisk oraz masowej hodowli w celach gastronomiczno-kulinarych.

Hodowla bażantów w niewoli

Zakładanie dużych hodowli bażantów ma na celu głównie uzyskanie dużej liczby ptaków z przeznaczeniem na introdukcję. Wpływa to na zwiększenie liczebności tego gatunku w środowisku naturalnym. Wyspecjalizowane fermi zajmują się zestawianiem stad reprodukcyjnych, pozyskiwaniem jaj lęgowych i ich inkubacją poprzez odchow piskląt i ich sprzedaż. Ptaki hodowane są przede wszystkim przez osoby przy-

watne traktujące to zajęcie jako sposób na zarobienie pieniędzy oraz w niektórych okęgach koła łowieckie. Hodowlą tych ptaków w warunkach chowu przydomowego zajmują się również osoby traktujące ją jako hobby. Jest to coraz popularniejsze zajęcie. Nie mają one jednak wpływu na stan populacji w środowisku naturalnym. Jednak nie sposób docenić tego iż drobne bażanciarnie z racji obserwacji oraz znacznej troski mogą się pochwalić nie gorszą jakością uzyskiwanych piskląt niż te prowadzące masowy chów.

Cel introdukcji

Intensywna introdukcja bażanta czyli wprowadzenie do środowiska naturalnego ptaków pochodzących z hodowli, powoduje wzrost wielkości populacji, jednak nie wywiera na nią trwałego wpływu. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest duża śmiertelność ptaków wynikająca m.in. z chorób zakaźnych tj. zakaźny pomór kur, zakaźne zapalenie krtani i tchawicy oraz niezakaźne, które w hodowli wolirowej potrafią zdziesiątkować stad. Również presja ze strony dużej liczby drapieżników w szczególności lisów, przez które śmiertelność ogólna bażanta przekracza 60%. Również inne drapieżniki jak: kuny, jenoty, ptaki drapieżne oraz psy i dziczące i bezpańskie psy zmniejszają liczebność ptaków na wolności. Nie bez znaczenia jest także wpływ intensyfikacji rolnictwa oraz powstawanie dużych monokultur co jest przyczyną ograniczenia bazy bytowo-żerowej ptaków oraz strat wynikających z rosnącej mechanizacji podczas prac polowych. Brak

zadrzewień śródpolnych oraz miedzi i remiz powoduje, że ptaki nie mają, gdzie się ukryć oraz założyć gniazda. Tam, gdzie występują dzikie populacje bażantów warto oprócz wsiedlania, zadbać o poprawę ich warunków bytowych. Działaniami takimi są m.in. zwiększeniu powierzchni całorocznych osłon-remiz, poletek łowieckich, jak i sadzenie drzew i krzewów, na których znajduje one miejsce schronienia. Opinie badaczy dotyczące efektów zasiedleń fermowymi bażantami są w większości negatywne. Jednym z argumentów jest brak wpływu selekcji naturalnej. Wprowadzanie ptaków z hodowli fermowych powoduje późniejszy

bażantów poprzez odstrzał wynosiło kolejno 104 i 113 tys. szt.

Wsiedlanie bażantów

Według danych Polskiego Związku Łowieckiego liczebność bażantów łownych na terenie województwa mazowieckiego w 2013 r. wynosiła ok. 58 tys. osobników. Zgodnie z programem odbudowy populacji zwierzyny drobnej w województwie mazowieckim finansowanym przez koła łowieckie oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie w okresie od 2012-2016

Spliszone bażanty

Gniazdo bażanta

Pomiar temperatury

Poidło dla piskląt

brak przystosowania tych kuraków do warunków naturalnych, poprzez uzyskiwanie słabych osobników o niskiej przeżywalności. Mimo tych opinii dzięki wprowadzaniu tych ptaków z hodowli istnieją obecnie w naszych łowiskach niezależne subpopulacje bażantów łownych. W 2005 roku stan liczebny populacji bażanta w środowisku naturalnym wynosił około 333 tys. szt. W latach 2009-2012 dzięki introdukcji zanotowano niewielki wzrost jego liczebności na około 450 tys. szt. Wsiedlanie ma na celu nie tylko zwiększenie populacji, ale także w dalszej perspektywie pozyskiwanie ptaków poprzez ich odstrzał. W sezonach łowieckich 2010/2011 i 2011/2012 pozyskanie

r. corocznie zostanie wsiedlonych ok. 14,5 tys. kur bażantów pochodzących z hodowli OHZ ZG PZŁ (Krośniewice, Nowy Przybyszew, Gradów, Rypin, Grodno). Oprócz Ośrodków Hodowli Zwierzyny należących do Polskiego Związku Łowieckiego koła łowieckie do wsiedleń zakupują bażanty z prywatnych hodowli. Jest to częsta praktyka, a jednocześnie możliwość uzyskania znacznego dochodu dla osób zainteresowanych hodowlą tych ptaków. Koła łowieckie zazwyczaj wcześniej zawierają umowy na dostarczenie ptaków.

Ze względu na termin wsiedlania wyróżnia się dwie praktykowane metody tzw. wsiedlenia wiosenne oraz jesienne.

Pasza dla piskląt

Pierwsza z nich polega na wypuszczeniu ptaków wiosną, dzięki czemu ogranicza się straty związane z migracjami oraz ze śmiertelnością zimową. Poleca się przetrzymywanie ptaków zakupionych jesienią w wolierych wybudowanych w łowiskach, dzięki czemu będą one pełniły funkcję woliery adaptacyjnych. Kolejną zaletą takiego rozwiązania jest ograniczenie przenoszenia chorób występujących w bażantarni.

Wsiadlenia jesienne prowadzone są wraz z końcem jesieni. Są przyczyną dużych strat w związku ze słabą zdolnością do lotu oraz dużą śmiertelnością zimą wynikającą przede wszystkim z niekorzystnych warunków pogodowych. Jedną z przyczyn jest także brak bazy pokarmowej w tym okresie. Szczególnie duża pokrywa śnieżna, a także często występująca warstwa lodu sprawiają, że nie mogą one dostać się do pokarmu. Często stosuje się dokarmianie ptaków wysypując ziarno na pokrywą śnieżną. Pomaga to im przetrwać najcięższy czas i zmniejszyć ich śmiertelność.

Prawo łowieckie

Łowiectwo obejmuje swoją definicją zespół planowanych i skoordynowanych czynności mających na celu racjonalne gospodarowanie zwierzyną, zgodnie z założeniami ochrony przyrody oraz zgodnie z gospodarką rolną i leśną. Współcześnie łowiectwo jest rozpatrywane w szerokim kontekście, określanym też jako gospodarka łowiecka. Obejmuje ona: hodowlę i ochronę zwierzyną oraz jej pozyskiwanie w drodze polowań lub odłowów, a następnie wprowadzenie do obrotu gospodarczego. Jak każda działalność człowieka tak też pozyskiwanie oraz hodowla zwierząt łownych ujęte zostały w ramach prawnych określonych w ustawie.

Bażanty młode

ma powstać bażantarnia oczyszcza się z pojedynczych, wysokich drzew, które służą skrzydlatym drapieżnikom jako czatownie. Pozostawia się niewysokie drzewa o rozłożystych koronach oraz krzewy. Przy ubogiej szacie roślinnej dosadza się krzewy jagododajne takie jak głóg, tarnina czy dzika róża. Projektując bażantarnię uwzględnia się na jej obszarze założenie poletek, na których uprawiane będą rośliny spożywane przez ptaki (proso czarne, czumiza, czy sorgo) oraz rośliny pastewne (kukurydza, rzepak, kapusta pastewna). Uprawy te zapewnią odpowiedni mikroklimat w bażantarni, również dostateczną ilość schronień oraz bazę żerową, składającą się zarówno z pokarmu naturalnego roślinnego jak i zwierzęcego. Jest to istotne jeśli ptaki mają być introdukowane. Przy hodowli bażantów na skalę towarową obszar fermy nie może być mniejszy niż 15 hektarów. Teren hodowli woliery powinien składać się z 2 części:

- 1) zamkniętej**, czyli dokładnie ogrodzonej, obejmującej inkubatornię, woliery i wychowalnię,
- 2) półotwartej**, to znaczy odpowiednio ogrodzonej siatką kilkunastohektarowego obszaru.

Pomieszczenia i woliery

Woliery rodzinne

W wolierych rodzinnych przetrzymuje się stada zarodowe w okresie toków oraz niesienia jaj, czyli od lutego do czerwca. Mają one plan prostokąta o wymiarach około 5 x 6 m i wysokości do 2 m. Pokryte są siatką ocynkowaną o drobnych oczkach osadzoną na podmurówce. Woliery od góry powinny okrywać miękką, wytrzymałą siatkę w celu zabezpieczenia spłoszonych ptaków przed uszkodzeniami ciała. W bokach wskazane jest znajdowanie się dwóch wejść. Pierwsze bezpośrednio z korytarza manipulacyjnego, a drugie łączące dwa boksy między sobą. W każde pomieszczenie wyposaża się w daszek o wymiarach około 1,5 m x 1 m x 0,3 m (dł./szer./wys.). Ustawia się pod nim karmidła i poidła. Wystrój woliery powinien w jak największym stopniu oddawać naturalne warunki życia. W bokсах ustawia się grzędę z grubych gałęzi drzew, wokół ścian sadzi się rośliny dające wrażenie naturalnego środowiska. W celu zapewnienia ptakom porannego słońca, wystawę woliery, umiejscawia się w kierunku południowo-wschodnim.

Woliery zimowe

W wolierych zimowych przetrzymuje się w osobniki wyselekcjonowane do utworzenia stad zarodowych. W każdej woliery znajdują się ptaki jednej płci w obsadzie 40-60 sztuk. Optymalnie na jednego ptaka powinno przypadać 3-5 m² powierzchni. Wysokość na jakiej zawieszona jest siatka w woliery wynosi ponad 2 m. Jest ona wspierana na wspornikach, tak, aby nie ugięła się od ciężaru zalegającego śniegu. Przed wypuszczeniem ptaków woliery należy odpowiednio przygotować. Obsiewa się ją roślinami pastewnymi, obsadza drzewami, krzewami łatwymi do strzyżenia. Słupki warto wykorzystać do przymocowania żerdzi, wykorzystywanych przez ptaki jako grzędę. W środku każdej woliery ustawia

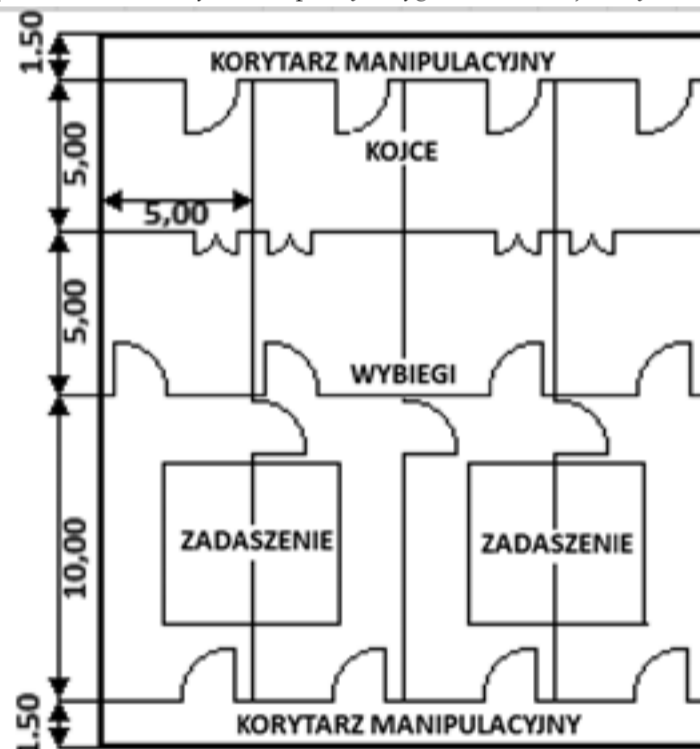
się zadaszania, pod którymi zadaje się paszę.

Woliery adaptacyjne

Woliery adaptacyjne służą do przetrzymywania zakupionych 6-8 tygodniowych bażantów do czasu ich wsiadlenia. Są wyposażone i zagospodarowane podobnie do woliery zimowej. Na jednego ptaka przeznaczona jest taka sama powierzchnia. Przy braku woliery adaptacyjnej tworzy się cyrki, poprzez rozpinanie miękkiej siatki na drzewach. Wysokość cyrku wynosi mniej niż 2 m. Z woliery adaptacyjnej bażanty wypuszcza się po podniesieniu fragmentu ogrodzenia – dlatego jedna strona powinna być przystosowana do częściowego demontażu (Mróz, 2003). Przez pewien czas wypuszczone ptaki wracają jeszcze do niej. Bażanty należy wypuszczać wiosną przy sprzyjających warunkach środowiskowych. Zabieg ten przeprowadzony jesienią niesie ryzyko niskiej przeżywalności ptaków. Jednak jesienne introdukcje kuraków ożywiają łowisko, gdyż ptaki ściągają do niego różne atrakcyjne łowiecko drapieżniki.

WYLĘGARNIA

W wylęgarni powinny znajdować się oddzielne pomieszczenia przeznaczone na: punkt przyjęcia jaj, ich magazyn, inkubatornię z komorami lęgowymi i klujnikowymi, pomieszczenia do wybierania piskląt

Wychowalnia (opracowanie własne na podstawie OHZ PZŁ Gradów)

z klujnika i ich magazynowania, a także pomieszczenia gospodarcze i socjalne. W punkcie przyjęcia jaj dokonuje się selekcji materiału. Układa się go na tacach wylęgowych, a następnie dezynfekuje. Po tych zabiegach jaja trafiają do magazynu. Są tam przechowywane przez co najmniej 4 dni od zniesienia. Optymalne warunki przechowywania jaj to: temperatura od 10-12 do 16°C, wilgotność względna 60% oraz sposobność obracania ich na tacach o 90° raz dziennie. Przemieszczanie się zarodków w czasie obracania jest konieczna dla utrzymywania prawidłowego ich rozwoju. Z kolei w jajach magazynowanych bez obracania, zarodki zamierają po 7 dniach przechowywania. Warto pamiętać o tym, że nie należy inkubować jaj starszych niż 10 dniowe, ponieważ ich procent wylęgu jest niski. Inkubatory ustawia się w jasnym pomieszczeniu o dobrej

wentylacji. W hali utrzymywany jest stały mikroklimat: temperatura 21°C oraz wilgotność względna 58%. W przypadku zastosowania dwukomorowych aparatów (komora lęgowa i klujnikowa) – jedną halę przeznaczoną jest na komory lęgowe, w których jaja inkubuje się 22 dni, drugą zaś na komory klujnikowe, w których jaja przebywają do czasu wylęgu. Po wykluciu pisklęta przenosi się do magazynu piskląt, gdzie panuje w temperatura 30°C, a wilgotność względna równa jest 54%.

WYCHOWALNIA

Wychowalnia składa się z pomieszczeń o konstrukcji stałej oraz z wybiegów. Jeśli posiada wybiegi o powierzchni ok. 25 m², wykorzystywana jest do odchowu bażantów przez 7-10 tygodni. Na wychowalnię można adaptować stare budynki np. stajnie. W wychowalni pod sufitem oraz w oknach rozpina się miękką siatkę, która zabezpiecza ptaki przed urazami w razie gwałtownego poderwania się do lotu. Betonowa podłoga wykładana jest ściółką, regularnie wymienianą. W wychowalni powinien znajdować się szeroki korytarz manipulacyjny. Obsada, podczas wstawienia piskląt jednodniowych, wynosi do 20 sztuk/m². Ich zagęszczenie jest systematycznie zmniejszane wraz ze wzrostem ptaków – przez przenoszenie ich części do pustych kójców. Mniej więcej w 8 tygodniu życia obsada wynosi do 3-4 sztuk/m², natomiast między 8-24 tygodniem zmniejsza się do 1 sztuki/

m². Zbyt duże zagęszczenie ptaków powoduje kanibalizm, zaduszenie się piskląt zbitych w ciasne grupy i gorsze wyniki odchowu. W każdym kójcu znajduje się sztuczna kwoka. Poidła oraz karmidła dostosowuje się do wieku bażantów. Ważne jest, aby ustawić urządzenia tak, by spłoszone ptaki w czasie ucieczki nie doznawały o nie urazów. Unika się ich ustawiania przy ścianach oraz w rogach kójców. Podłoże wybiegów pokryte jest dobrze przepuszczalną ziemią, na której wysiewa się rzepak, gorczycę, lucernę oraz trawę. Wypuszczone na wybiegi ptaki chętnie korzystają z zielonek. (cdn)

tekst i zdjęcia:

mgr inż. Katarzyna Łagowska
mgr inż. Marcin Różewicz
mgr. Inż. Małgorzata Bednarczyk
Instytut Biotechnologii i Hodowli
Zwierząt
UPH Siedlce